

Stephen Fry

Trilogija *Mythos*

Mythos 1: Mitovi. Prevela Martina Pranić. Mitopeja, Zagreb 2020. Drugo izdanje. 371 str.

Mythos. Narrated by Stephen Fry. Series: *The Mythos Volumes, Book 1.* Audible. Release date: 02. 11. 2017.

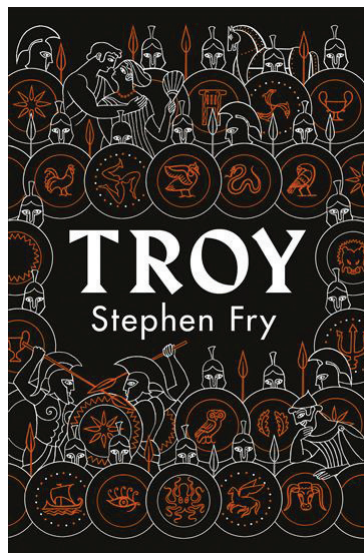
Heroes. Penguin, London 2019. Prvo izdanje Michael Joseph, London 2018. 496 str.

Troy. Michael Joseph/Penguin, London 2020. 414 str.

Troy The Siege of Troy Retold. Narrated by Stephen Fry. Series: *The Mythos Volumes, Book 3.* Penguin Audio. Release date: 29. 10. 2020.

Schwabove *Najljepše priče klasične starine* u izdanju Grafičkog zavoda Hrvatske iz 1985. mnogim čitaocima predstavljaju prvi susret s grčkom mitologijom i smatraju se nezaobilaznim štivom za sve koji se žele ili moraju upoznati s tim područjem; štoviše, nalaze se na popisu obavezne literature na barem jednom kolegiju koji se izvodi na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Riječ je svakako o korisnom kompendiju mitoloških priča koji nigdje ne odstupa od antičkih izvora, ali isto tako je pomalo beživotan i suhoparan, pisan uzvišenim stilom kojim se često kamuflira nešto što je moglo sablazniti Schwabove suvremenike, npr. bilo kakav spomen incesta. Tako o Egistovu rođenju saznajemo da „Egist bijaše sin grozote koji se Tijestu rodio u njegovu utočištu”, nešto

kasnije Schwab kaže „Egist, hineći da se ljuti zbog grozote svoga rođenja...”, ali ne saznajemo o kakvoj se grozoti zapravo radi, a u priči o Edipu Tiresija se obraća glavnom junaku tek nešto manje nejasnim riječima: „s najmilijima živiš u grešnom stanju”. Manje je zabrinut za ćudoređe, ali stilski jednako neatraktan Robert Graves (*Grčki mitovi*, Nolit, Beograd 1987.), čije su opsežne fusnote korisne stručnjacima, no nepotrebne, a vjerojatno i zamorne, široj publici. Niz recentnih publikacija pokazuje da je antička mitologija u različitim preradama i interpretacijama zanimljiva publici različitih uzrasta i profila. Navedimo ovdje samo neke: Seemann, Otto. *Mitologija Grčke i Rima*. Cid-Nova, Zagreb 2018; Haynes, Natalie. *Tisuću lađa*. Vorto

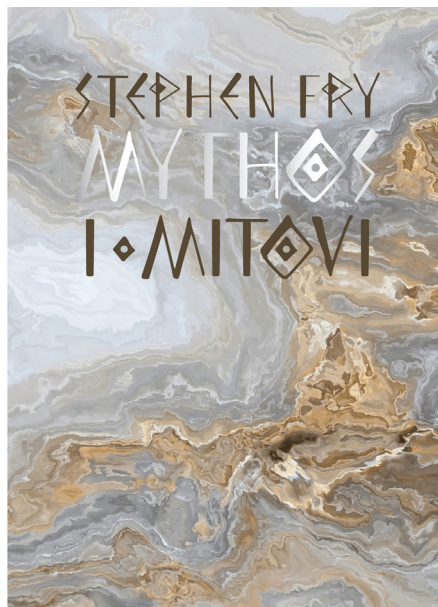

Palabra, Zagreb 2020; Lewis, C. S. *Dok imamo lica: roman o Amoru i Psihi*. Verbum, Split 2020; Schwieger, Frank. *Ja, Zeus, i ekipa s Olimpa: bogovi i junaci pripovijedaju grčke mitove*. Znanje, Zagreb 2020; Leonardi Hartley, Stefania. *Najljepše mitološke priče*. Znanje, Zagreb 2020; dodajmo tome i Paris, Ginette. *Paganske meditacije: skrivena prisutnost grčkih božanstava*. Fedon, Beograd 2020, te naposljetku novo izdanje Schwaba (Lektira d. o. o., Kostrena 2017). Jedan od najnovijih priloga u ovom nizu je trilogija *Mythos* iz pera engleskog komičara, glumca, redatelja i pisca Stephen Frya. Prvi dio trilogije doživio je već drugo izdanje na hrvatskom jeziku (*Mythos I: Mitovi*. Mitopeja, Zagreb 2020), drugi (*Mythos II: Junaci*) trebao bi izaći ove godine, a u pripremi je i treći (*Mythos III: Troja*). Na engleskom su dostupne i audio knjige koje čita sam autor. Prvi dio govori o stvaranju svijeta i uspostavi poretka, drugi donosi priče o najvećim grčkim junacima poput Perzeja i Herakla, a treći se fokusira na Trojanski rat, uključujući mitsku povijest Troje. Prikazat ćemo ovdje ukratko najvažnije karakteristike ove popularne trilogije.

Ono što najprije upada u oči je da, za razliku od već spomenutih Schwaba i Gravesa, Fry ne inzistira na uzvišenom stilu već preferira suvremene izraze (Heraklo je opisan kao *commuter* među mitološkim junacima, kad se zaogrne krznom nemejskog lava Fry poentira: *Heracles had found his look*). Fry pokazuje i mnogo veći talent za dramatizaciju priče te su mu dijalozi životni, prirodni i tečni, bliski svakodnevnom govoru (*You, Aeneas. Shepherd boy. ... You're a nobody.*), što je osobito uočljivo u prvom dijelu u kojem treba oživiti Hesiodove kataloge i nabranjanja. Uspješno nadograđuje i Homera. Uz brojne dijaloge iz *Ilijade* i *Odiseje*, Fry često navodi neizrečene misli likova, osobito o drugima (*From tears of rage and disappointment to a sudden staunch resolution, thought Odysseus. That's our King of Men.*), te njihove motivacije („Što god da odaberem, pobjedonosno ću uskliknuti, samo da naljutim ovog pišonju Posejdona.”), a rado opisuje i neverbalnu komunikaciju („*Hm*”, *said Agamemnon, sharing an eye-roll with Menelaus* kao reakcija na još jedno Kalhantovo proročanstvo; ulizički smijeh Euristejevih podanika). Medij audioknjige daje autoru dodatne mogućnosti karakterizacije likova, te npr. Paris, koji je u početku samo dobrodušni pastir na planini Idi, govori s laganim irskim naglaskom; uzaludnost Kasandrinih paničnih upozorenja još je bolje istaknuta vedrim tonom kojim članovi Prijamove obitelji iznose svoje optimistične opaske netom što ona prestane proricati. Nadalje, Fry voli prikazivati likove u situacijama iz svakodnevnog života na kakve nismo navikli u klasičnoj književnosti, npr. Danaja opominje Perzeja da na gozbi ne govori punim ustima, Suđenice se napiju s Apolonom (*You're the ... hup ... best, hiccupped Clotho.*), itd. Ono što daje poseban šarm Fryevom pripovijedanju i spašava tekst od monotonije opaske su koje zacijelo nisu nastale na temelju antičkih izvora, npr. „Tad je Had posljednji put viđen kako se smije.”, ali efektno i elegantno povezuju dvije cjeline, u ovom slučaju Hadov život prije i poslije stjecanja vlasti nad podzemnim svijetom. Nerijetko autor daje vlastite opaske o likovima kakve se

ne mogu zamisliti kod Schwaba: „Ares – Mars za Rimljane – bio je dakako neinteligentan, monumentalno glup i nemaštovit” ili *Heracles had a very short fuse. His real strength was... his real strength.*

Da bi učinio priču što koherentnijom i logičnijom, Fry dodaje vlastita objašnjenja, npr. da je Helena već kao mala djevojčica znala odlično oponašati tuđe glasove. Još jedan način da unese logiku je kroz dijaloge, primjerice kad Kalthant iznenada iznosi još jedno u nizu sudbonosnih proročanstava, Agamemnonu prekupi pa mu kaže: *There's always 'one more thing', isn't there? One more little detail that is suddenly revealed to you. Why have you never mentioned this boy to us before?*, na što Kalthant spokojno odgovara *The vision of him... was only vouchsafed to me this morning.* Ovim postupkom stvara se i humoristična distanca prema samom materijalu: zacijelo su se mnogi čitatelji prije Stephena Frya zapitali zašto se stalno pojavljuju novi preduvjeti koje treba zadovoljiti da bi Grci osvojili Troju, od Neoptolemova dolaska preko Filoktetovih strijela do krađe paladija. No, koliko god rado donosio objašnjenja (ponekad i preopširna), autor isto tako zna efektno sažeti problem u samo nekoliko rečenica, npr.: *Zeus ruled Olympus. Hera ruled Zeus.* Valja primijetiti da ponekad inovira ili spaja više epizoda u jednu, npr. kad opisuje Hektorovu smrt, donosi razgovor Zeusa i Atene koji sadržajem odgovara razgovoru Zeusa i Here u trenutku Sarpedonove smrti u *Ilijadi*.

Mitološke priče obogaćene su kad god je to moguće informacijama iz raznih područja života, od astronomije (imena planeta i sazviježđa), zoologije (proces stvaranja potomstva kod Amazonki i nekih životinjskih vrsta) do automobilske industrije (Muza Klio i Renault Clio). U fusnotama autor donosi korisne informacije o grčkom svijetu, osobito kad se radi o imenima koja bi mogla zbuniti čitatelja (npr. Jonija i Jonsko more; takva napomena izostaje vrlo rijetko, npr. nije navedeno da treba razlikovati tračkog kralja Diomeda od istoimenog grčkog junaka pod Trojom, no oni se ne pojavljuju u istom svesku trilogije). Što se tiče izvora mitološke građe, Fry povremeno navodi odakle je preuzeo priču (Ovidije, Horacije, Hesiod, Homer, Euripid), ali nije pri tome uvijek dosljedan. U završnom dijelu trilogije (*Troy*) naznačuje gdje je kraj *Ilijade*, ali ne daje informacije o ostatku knjige.

Od djela će najviše koristiti imati oni koji ga čitaju (ili slušaju) na engleskom budući da Fry ponekad navodi relevantne etimologije engleskih riječi. Mnoge od tih riječi koriste se i u hrvatskom, npr. 'kronično' ili nešto rjeđe 'cerealije', no ima i neprevodivih primjera kao što su glagoli *tantalize* izveden od imena 'Tantal' i *enthuse* od *enthusiasm*. Osim s engleskim jezikom, Fry rado povezuje grčku mitologiju i s engleskom svakodnevicom (npr. uspoređuje Spartance sa stanovnicima Yorkshirea), te književnošću i izvedbenim umjetnostima. Između ostalog, navodi relevantne citate iz Shakespearea, usporedbe s likovima iz engleske književnosti (npr. Heru uspoređuje s Lady Bracknell iz Wildeove komedije *Važno je zvati se Ernest* i tetom Agathom iz priča P. G. Wodehousea o Jeevesu i Woosteru), skečeve Monty Pythona ili osobito uspjele kazališne izvedbe. Može se prepoznati utjecaj nekih od navedenih pisaca i na Fryev stil, npr. parafraza slavnog citata iz *Hamleta*: *What was Hesione to him, or he to Hesione?* te sinkopirane, ispresjeckane rečenice po uzoru na P. G. Wodehousea. Budući da je autor u dugoj glumačkoj karijeri između ostalog nastupao u kazališnim adaptacijama Shakespeareovih komedija i televizijskoj seriji *Jeeves i Wooster*, nije neobično da aludira na njih ili ih oponaša. Da veliku pažnju pridaje stilu, pokazuje i sklonost upotrebi glasovnih figura: *wit and wisdom, craft and cunning; full fertile fecund fruitful summer*. Zaključno možemo reći da će ovo djelo mnogima biti i korisno i zabavno, i da pokazuje da se grčka mitologija može pretvoriti u lako čitljivo, a opet edukativno štivo za suvremenu publiku.

Petra Matović